

Anna Wiktorska

Inicjatywy podnoszące świadomość ochrony praw własności intelektualnej w Polsce

Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media nr 3 (26), 53-68

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Wiktorska

Ośrodek Informacji Patentowej i Normalizacyjnej
Biblioteka Główna

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
e-mail: annaw@zut.edu.pl

Inicjatywy podnoszące świadomość ochrony praw własności intelektualnej w Polsce

Abstrakt: Znajomość problematyki ochrony własności intelektualnej i poszanowanie cudzej własności stanowią klucz do rozwoju gospodarki. W związku ze wzrastającą rolą własności intelektualnej w życiu społecznym i gospodarczym zaistniała potrzeba kompleksowej edukacji dzieci i młodzieży oraz wsparcia naukowców i przedsiębiorców w tym obszarze. W artykule przedstawiono podejmowane w Polsce działania, które w szerokim zakresie upowszechniają wiedzę o ochronie własności intelektualnej w społeczeństwie – edukację szkolną, kształcenie na poziomie wyższym, wsparcie dla przedsiębiorców i różnorodne inicjatywy społeczne.

Słowa kluczowe: Informacja patentowa. Innowacyjność. Ochrona własności intelektualnej. Własność intelektualna

Zarys problematyki badawczej

Sposobem zyskania przewagi nad konkurencją zawsze była działalność innowacyjna i jej właściwa ochrona. Na co dzień nawet nie uświadamiamy sobie wszechobecnego oddziaływania na nasze życie olbrzymiej ilości dóbr niematerialnych będących wytworami ludzkiego intelektu, takich jak: teorie, odkrycia, rozwiązania techniczne (wynalazki, wzory użytkowe i przemysłowe), znaki towarowe, rozwiązania organizacyjne, utwory naukowe, artystyczne, muzyczne, plastyczne, audiowizualne, publicystyczne, programy komputerowe, bazy danych itd. (Kotarba, 2012, s. 9). Problematyka ochrony własności intelektualnej nabrała szczególnego znaczenia na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu

lat, kiedy to dynamiczny rozwój nowych technologii informatycznych i Internetu w znaczący sposób zmienił nasze codzienne życie i obrót gospodarczy, sposoby promocji i sprzedaży produktów czy usług, niosąc ze sobą potrzebę zmiany mentalności, a także prawa regulującego funkcjonowanie dóbr niematerialnych w nowej wirtualnej rzeczywistości. Wśród tych dziedzin prawa, na które Internet wywarł największy wpływ, należy wymienić prawo własności intelektualnej – jego znajomość, stosowanie i przestrzeganie stanowi jeden z istotnych priorytetów budowania społeczeństwa informacyjnego (Ożegalska-Trybalska, 2013, s. 49).

Nie ulega wątpliwości, że zarówno postęp technologiczny, jak i rozwój społeczeństwa informacyjnego są uwarunkowane szerokim dostępem do wiedzy, w tym dóbr intelektualnych. Udostępnianie w Internecie wyników twórczości, jak również korzystanie z nich powinny odbywać się ze świadomością i poszanowaniem praw przysługujących twórcom, ochrony własności twórczej oraz praw innych przedmiotów (Zakrzewski, 2013, s. 44).

Ochrona praw własności intelektualnej wzbudza wiele kontrowersji w aspekcie praktycznym i naukowym. W celu propagowania wiedzy na temat prawa IP¹ oraz budowania postawy poszanowania jego zasad prowadzone są na szeroką skalę różnorodne akcje edukacyjne, organizowane są konferencje, seminaria i szkolenia. Organizacją, która podejmuje działania w tym obszarze na forum ogólnoeuropejskim, jest m.in. Europejski Urząd Patentowy (EUP) – organizator dorocznych konferencji PATLIB². Autorka artykułu uczestniczyła w konferencji PATLIB³, która odbyła się w maju 2016 r. w Helsinkach pod hasłem „A networking event”. Głównym przesłaniem spotkania było podnoszenie świadomości społecznej na temat ochrony własności intelektualnej i poszanowanie praw własności intelektualnej – poprzez docenienie wartości muzyki, filmu i innowacji. Wśród wielu ciekawych referatów szczególnie interesujące były wystąpienia Sally Long z Wielkiej Brytanii oraz Caroline Bigot z Francji. S. Long omówiła najnowsze inicjatywy mające na celu wzrost świadomości i budowania postawy poszanowania prawa własności intelektualnej. Podkreśliła,

¹ IP – (ang.) Intellectual Property (Własność Intelektualna).

² PATLIB – (ang.) Patent Library (Biblioteka Patentowa).

³ Międzynarodowa Konferencja PATLIB jest ważnym forum wymiany wiedzy i doświadczeń pomiędzy tworzącymi sieć PATLIB krajowymi urzędami patentowymi, regionalnymi ośrodkami informacji patentowej w państwach członkowskich Europejskiej Organizacji Patentowej, ośrodkami informacji patentowej spoza struktur europejskich oraz Europejskim Urzędem Patentowym.

że świadomość prawna konsumentów w zakresie ochrony własności intelektualnej nadal jest niska (Long, 2015).

Internet najczęściej wykorzystywany jest przez jego użytkowników do kontaktów ze znajomymi, tworzenia społeczności i przeglądania informacji na portalach, zapewnia również dostęp do rozrywki, umożliwiając ściąganie plików multimedialnych, czyli utworów muzycznych, gier, grafiki, filmów. Niestety, powszechny dostęp do dóbr intelektualnych ma swoje wady. Większość internautów nie zastanawia się, czy narusza własność intelektualną czy też nie. Z łatwością sięgają oni po nielegalne źródła, nie myśląc o konsekwencjach. S. Long zwróciła uwagę na zagrożenia, jakie może nieść ze sobą powszechne wykorzystanie Internetu, gdzie często dochodzi do łamania prawa (Long, 2015).

Niezwykle istotne zagadnienie poruszyła w drugim referacie C. Bigot, akcentując potrzebę wspierania małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) w podnoszeniu poziomu ich kompetencji w dziedzinie własności intelektualnej i ocenie ich specyficznych potrzeb. Podkreśliła rolę programów szkoleniowych, dzięki którym osoby zarządzające małymi i średnimi firmami poznają zagadnienia dotyczące własności intelektualnej i jej relacji z biznesem. Wiedza z zakresu odpowiedniego zarządzania prawami własności intelektualnej (majątkowe prawa autorskie, patenty, prawa własności przemysłowej) może uchronić przedsiębiorcę przed poważnymi konsekwencjami. Prelegentka zaznaczyła, że w dzisiejszych czasach znajomość tych kwestii jest niezbędna do prowadzenia działalności gospodarczej. Poznanie korzyści płynących z IP wpływa na wzrost ochrony własności przemysłowej wśród przedsiębiorców. MŚP, które posiadają odpowiednie umiejętności w tym zakresie, zapewniają sobie przewagę konkurencyjną i przyczyniają się do rozwoju innowacyjności (Bigot, 2016).

Prezentowane wystąpienia zainspirowały autorkę artykułu do zastanowienia się nad poruszaną w nich problematyką i podjęcia próby odpowiedzi na następujące pytania: Jakie inicjatywy podejmuje się w Polsce, by poszerzać wiedzę społeczeństwa na temat ochrony własności intelektualnej? Czy podejmowane inicjatywy zapewniają kompleksową edukację i sprzyjają poszanowaniu praw własności intelektualnej?

W niniejszym artykule przedstawiono najistotniejsze – zdaniem autorki – działania edukacyjne i doradcze, których głównym założeniem jest szerokie upowszechnianie wiedzy o ochronie własności intelektualnej.

Edukacja szkolna

W kształtowaniu świadomości znaczenia IP, propagowania idei poszanowania praw autorskich i uczciwości intelektualnej niezbędne jest prowadzenie szeroko rozumianych działań edukacyjnych. W Polsce realizuje je Ministerstwo Edukacji Narodowej zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*. Już na etapie edukacji wczesnoszkolnej, na zajęciach komputerowych nauczyciele przestrzegają uczniów przed zagrożeniami wynikającymi z korzystania z komputera, Internetu i multimediów (*Rozporządzenie Ministra Edukacji*, 2012, s. 23, pkt 5). Uczniowie klas IV–VI uczą się bezpiecznego posługiwania się komputerem i jego oprogramowaniem oraz „przestrzegania zasad etycznych i prawnych związanych z korzystaniem z komputera i Internetu” (*Rozporządzenie Ministra Edukacji*, 2012, s. 54, pkt 7).

W szkołach podstawowych na zajęciach informatyki omawiane są „zagadnienia etyczne i prawne, związane z ochroną własności intelektualnej i ochroną danych oraz przejawy przestępczości komputerowej” (*Rozporządzenie Ministra Edukacji*, 2012, s. 181, pkt 7.3.). Edukacja młodszej części społeczeństwa na zajęciach informatyki jest niezwykle istotna ze względu na zmiany postaw społecznych.

Kształcenie na uczelniach wyższych

Dobrym miejscem tworzenia i upowszechniania wiedzy z zakresu własności intelektualnej są uczelnie wyższe (Nowacka, 2011, s. 168). Nauczyciele akademicy przy użyciu nowoczesnych metod nauczania, opartych na kooperacji, kreatywności i komunikacji, mogą kształtować wśród młodych ludzi cechy przyszłego przedsiębiorcy intelektualnego. W związku z tym postulowane jest odchodzenie od zajęć prowadzonych w systemie wykładowym na rzecz zajęć w małych grupach oraz szerzenie takich metod nauczania, jak: metody warsztatowe, gry symulacyjne, zadania projektowe, działania zespołowe (Nowacka, 2011, s. 169). Głównym celem zajęć z zakresu ochrony dóbr intelektualnych jest przedstawienie studentom złożoności problematyki własności intelektualnej we właściwym aspekcie prawnym, w odniesieniu do współczesnych wyzwań, technologii i technik medialnych, w celu zapewnienia skutecznej ochrony IP. Istotne jest przekazywanie wiedzy na temat umów zawieranych m.in. z twórcą utworu, fotografii czy reklamy; tworzenia

i wykorzystania w praktyce zapisów umownych stosowanych w obrocie prawami autorskimi i innymi prawami własności intelektualnej; konsekwencji wynikających z naruszenia praw autorskich, tajemnicy przedsiębiorstwa, wizerunku i czynów nieuczciwej konkurencji (Salamonowicz, 2015, s. 126–127, 139, 141).

Zdaniem Alicji Adamczak i Michała Kruka kształcenie w zakresie IP powinno być prowadzone w sposób ciekawy i przystępny dla studentów. Przepisy prawa powinny być wyjaśniane na podstawie przykładów, czytelnie i zrozumiale. Autorzy podkreślają także znaczenie różnicowania programów kształcenia. Problematyka powinna być związana z kierunkiem studiów, na których realizowane są zajęcia: podstawy ochrony własności intelektualnej (POWI) (Adamczak, Kruk, 2015, s. 243).

Potrzeba kształcenia akademickiego z zakresu IP ma swoje potwierdzenie w wielu sytuacjach. „Przedmiot obejmuje kwestie prawne ochrony wyników badań, rezultatów pracy [...] naukowej i twórczej, dóbr, z którymi zetknie się absolwent w pracy zawodowej, jak też jako uczestnik obrotu gospodarczego, konsument czy przedsiębiorca” (Salamonowicz, 2015, s. 126). Będzie on miał do czynienia również z klauzulami dotyczącymi praw na dobrach niematerialnych, które występują w kontraktach handlowych, umowach dystrybucyjnych i wszelkiego rodzaju licencjach. Bardzo ważnym zadaniem jest wykształcenie prawników – specjalistów w zakresie prawa własności intelektualnej (rzeczników patentowych, radców prawnych, adwokatów), ale też „podniesienie świadomości prawnej wśród sędziów, pracowników administracji publicznej, kadry menedżerskiej przedsiębiorstw” (Salamonowicz, 2015, s. 126). Priorytetem stało się nauczanie ochrony własności intelektualnej na większości kierunków ścisłych, technicznych, medycznych, humanistycznych i społecznych.

A. Adamczak i M. Kruk zwracają uwagę, że w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku zajęcia z zakresu prawa własności intelektualnej, obejmujące przede wszystkim elementy ochrony własności przemysłowej, były prowadzone na większości polskich uczelni o profilu technicznym i przyrodniczym. Polityka państwa w obszarze kształcenia w szkołach wyższych w kolejnej dekadzie, a potem reformy szkolnictwa z lat dziewięćdziesiątych spowodowały, że na wielu uczelniach zajęcia te zostały zlikwidowane. Jednym z podmiotów postulujących ich przywrócenie jako przedmiotu obligatoryjnego w szkołach wyższych o profilu politechnicznym była ukonstytuowana w 1989 r. Rada Rzeczników Patentowych Szkół Wyższych (RRzPSW) (Adamczak, Kruk, 2015, s. 231). A. Adamczak i M. Kruk podkreślają, że:

znaczącą rolę do przyjęcia stosownych regulacji pozwalających na prowadzenie zajęć z zakresu ochrony IP w szkołach wyższych odegrały między innymi: Konferencja Rektorów Polskich Uczelni Technicznych, Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Kolegium Prorektorów ds. Nauki i Rozwoju Publicznych Wyższych Szkół Technicznych, Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Adamczak, Kruk, 2015, s. 232–233).

Pierwszym aktem prawnym przewidującym obligatoryjne szkolenie w zakresie ochrony własności intelektualnej było *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki* (2007). Rozporządzenie to stanowiło akt wykonawczy do *Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym* (2005). Ponadto na potrzebę nauczania podstaw ochrony IP wskazuje *Strategia Rozwoju Kraju 2020 – dokument Rady Ministrów z września 2012 r. (Uchwała nr 157, 2012)*.

Za jeden z priorytetów uznano innowacyjność i rozwój sektora badawczego, a także wykształcenie kadr zdolnych do transferu technologii do gospodarki. Przyjęto tym samym, że „wiedza z zakresu podstaw przedsiębiorczości, zarządzania procesami innowacyjnymi i ochrony własności intelektualnej powinna być dostępna na wszystkich kierunkach studiów” (Adamczak, Kruk, 2015, s. 242). W ten sposób „studenci wyposażeni zostaną w umiejętności niezbędne do komercjalizacji wyników badań naukowych oraz zarządzania prawami własności intelektualnej” (Adamczak, Kruk, 2015, s. 242). Autorzy opracowania *Ochrona własności intelektualnej jako przedmiot obligatoryjny w szkołach wyższych* uważają również, że wprowadzenie przedmiotu POWI do programów kształcenia na uczelniach przyniesie wiele korzyści. Absolwenci po uzyskaniu odpowiednich kwalifikacji nie tylko będą lepiej funkcjonować w gospodarce opartej na wiedzy, ale także zdobędą wiedzę, umiejętności i kompetencje, które pozwolą im kształtować rzeczywistość. Ponadto zostanie zlikwidowany problem plagiatowania prac dyplomowych wśród studentów (Adamczak, Kruk, 2015, s. 242).

W obliczu konieczności realizacji przepisów rozporządzeń okazało się, że w Polsce brakuje osób posiadających stosowną wiedzę i kompetencje do prowadzenia zajęć z zakresu podstaw ochrony własności intelektualnej (POWI). W latach 2010–2015 Uniwersytet Warszawski oraz Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie uruchomiły ofertę

studiów podyplomowych skierowaną do potencjalnych wykładowców. Był to dwusemestralny kurs pt. „Kształcenie kadry akademickiej do roli wykładowców przedmiotu ochrona własności intelektualnej”. Oba projekty trwały 5 lat i były współfinansowane ze środków unijnych. Zajęcia POWI były prowadzone zarówno przez absolwentów tych studiów, jak i przez rzeczników patentowych oraz osoby posiadające wykształcenie prawnicze (Adamczak, Kruk, 2015, s. 238–239).

Z jednej strony mamy wykształcone kadry wykładowców z zakresu IP, ale z drugiej strony trzeba pamiętać, że przepisy prawa własności intelektualnej i praktyka w tym zakresie szybko się zmieniają. A. Adamczak i M. Kruk zwracają uwagę na potrzebę stworzenia mechanizmu, który pozwalałby tym osobom dokształcać się i uaktualniać swą wiedzę, a także zapewniałby im dostęp do materiałów dydaktycznych. Potrzeby w tym zakresie spełnia Urząd Patentowy RP, organizując corocznie wiele konferencji, warsztatów i szkoleń. Publikuje materiały tematyczne w postaci broszur i poradników, a także wydaje kwartalnik poświęcony różnorodnym zagadnieniom ochrony własności intelektualnej (Adamczak, Kruk, 2015, s. 243–244).

Urząd Patentowy RP

Istotną rolę w szerzeniu wiedzy dotyczącej prawa własności intelektualnej w Polsce odgrywają różne organy, instytucje, ośrodki przedsiębiorczości i innowacji, projekty edukacyjne, kampanie społeczne itd. Podejmowanych jest wiele inicjatyw wspierających polskich naukowców i przedsiębiorców w świadomym zarządzaniu własnością intelektualną.

Dużą aktywność i różnorodność form działania przejawia Urząd Patentowy. Poprzez działania badawcze, edukacyjne i doradcze podnosi świadomość naukowców, przedsiębiorców i urzędników w kwestiach ochrony własności intelektualnej. Organizując liczne konferencje, szkolenia, warsztaty, wykłady, targi, spotkania, konkursy (Szewc, 2013, 11–13; *Urząd; Aktualności*), udowadnia, że jego rola nie ogranicza się jedynie do udzielania praw wyłącznych na przedmioty własności przemysłowej.

Jednym z elementarnych zadań Urzędu Patentowego RP jest szerokie i skuteczne upowszechnianie wiedzy o ochronie własności intelektualnej oraz inspirowanie inicjatyw służących tworzeniu kultury i korzystania z IP (*Urząd*).

Urząd Patentowy RP stawia m.in. na:

promowanie nowoczesnych metod zarządzania prawami własności przemysłowej, edukowanie młodzieży szkolnej w zakresie podstawowych zagadnień dotyczących IP i wprowadzenie tej tematyki do akademickich programów nauczania oraz systematyczne działania informacyjne adresowane do kadry zarządzającej przedsiębiorstwami (*Urząd*).

Wsparcie dla przedsiębiorców

Instytucjami, które z racji swego profilu prowadzą działania mające na celu wzrost świadomości społecznej w kwestii problematyki ochrony własności intelektualnej, są ośrodki innowacji i przedsiębiorczości. Mają one

służyć pomocą zarówno naukowcom, jak i przedsiębiorcom w prowadzeniu innowacyjnych badań, transferze wyników prac do gospodarki, tworzeniu sprzyjającego klimatu i otoczenia dla rozwoju przedsiębiorczości, czyli m.in. identyfikacji barier, które utrudniają wprowadzanie na rynek efektów badań (Staszewicz, Jurzysta, 2012, s. 181).

„Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) realizuje działania na rzecz wsparcia i rozwoju konkurencyjności przedsiębiorstw, kadr, instytucji otoczenia biznesu oraz regionów” (*Polska*). Angażuje się w działalność badawczo-analityczną, mającą na celu identyfikowanie potrzeb właścicieli firm, w szczególności małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), wychodzi z propozycją nowych inicjatyw na rzecz przedsiębiorczości, innowacyjności i rozwoju zasobów ludzkich. Prowadzi akcje na rzecz wspierania współpracy międzynarodowej, w tym te związane z uczestnictwem Polski w prestiżowych wystawach międzynarodowych i światowych (*Polska*). Każdego roku bierze udział w około 150 konferencjach dotyczących szeroko rozumianej tematyki przedsiębiorczości, innowacyjności, pomocy publicznej oraz finansowania małych i średnich przedsiębiorstw. Jest organizatorem i współorganizatorem szeregu imprez, których celem jest edukacja małych i średnich przedsiębiorców w zakresie programów operacyjnych wdrażanych przez PARP, a także promocja osiągnięć twórców innowacyjnych produktów oraz ułatwianie przedsiębiorcom kontaktu z instytucjami wdrażającymi fundusze europejskie (*Polska*).

Przedsiębiorcy, którzy stawiają na rozwój, mogą skorzystać z programów finansowanych ze środków Unii Europejskiej. Unia Europejska prowadzi politykę wspierania rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Marlena Piekut podkreśla, że „w ramach funduszy unijnych można sfinansować projekty obejmujące doradztwo oraz szkolenia, dzięki którym jest zmniejszone ryzyko popełnienia pomyłek i wskazywane są poprawne rozwiązania ograniczające koszty wprowadzenia innowacji” (Piekut, 2010, s. 48). Zwraca uwagę, że dzięki finansowanym projektom szkoleniowym organizowane są ogólne i specjalistyczne szkolenia, a także doradztwo dla kadr zarządzających i pracowników przedsiębiorstw, m.in w zakresie: zarządzania, wdrażania technologii produkcyjnych przyjaznych środowisku, organizacji pracy, wykorzystania w prowadzonej działalności technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Organizowane są również staże i szkolenia praktyczne dla pracowników przedsiębiorstw w jednostkach naukowych oraz dla pracowników naukowych w przedsiębiorstwach (Piekut, 2010, s. 48–49).

Jak zauważyła M. Piekut, w ramach funduszy unijnych funkcjonują rozwiązania przyczyniające się do zwiększenia liczby zgłoszeń mających na celu uzyskanie ochrony własności przemysłowej, składanych przez wnioskodawców za granicą, oraz ułatwienie realizacji ochrony. Obejmują one dofinansowanie projektów zwiększających świadomość przedsiębiorców w kwestii praw i możliwości ochrony własności przemysłowej oraz korzyści płynących z tej ochrony (Piekut, 2010, s. 48). Autorka opracowania *Innowacyjna przedsiębiorczość szansą rozwoju sektora MSP* podkreśla, że

programy wspierające innowacyjne przedsięwzięcia skierowane są głównie do MŚP, celem poprawy ich potencjału innowacyjnego. Przedsiębiorcy mogą korzystać z szerokiej oferty doradczej dotyczącej innowacyjnego biznesu, mogą też wchodzić w kontakty z naukowcami, co umożliwi im tworzenie innowacji (Piekut, 2010, s. 52).

W podnoszeniu społecznej świadomości znaczenia ochrony własności intelektualnej ważną rolę odgrywa również Enterprise Europe Network (EEN)⁴ – największa na świecie sieć wspierająca MŚP w in-

⁴ Enterprise Europe Network (EEN) – sieć powołana w ramach Programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji (Competitiveness and Innovation Framework Programme 2007–2013–CIP), a w perspektywie finansowej UE na lata 2014–2020 funkcjonująca w ramach Programu na rzecz konkurencyjności przedsię-

ternacjonalizacji, funkcjonująca od stycznia 2008 r. Dzięki szerokiej ofercie usług pomaga ona MŚP w pełni rozwijać potencjał i zdolności innowacyjne, odgrywa też rolę pośrednika, „umożliwiając instytucjom Unii Europejskiej pełniejszą orientację w potrzebach małych i średnich przedsiębiorstw” (*Enterprise*). Organizuje konferencje, seminaria i spotkania oraz uczestniczy w różnych projektach w celu podniesienia świadomości istnienia różnic w regulacjach prawnych europejskiego systemu IP (*Enterprise*).

Regionalne Centra Innowacji i Transferu Technologii (RCiTT) działają w większości miast Polski⁵. Są to instytucje wsparcia przedsiębiorczości i komercjalizacji badań naukowych. Prowadzą działalność doradczą i szkoleniową dla firm, naukowców i absolwentów uczelni w zakresie transferu technologii, finansowania badań i rozwoju oraz wsparcia przedsiębiorczości akademickiej. Działalność doradcza i szkoleniowa dotyczy przede wszystkim informacji i doradztwa patentowego, licencji i problemów prawnych związanych z własnością intelektualną. Zadaniem Regionalnych Centrów Innowacji i Transferu Technologii jest popularyzacja zagadnień komercjalizacji technologii i ochrony własności intelektualnej w środowisku akademickim.

Inkubatory przedsiębiorczości należą do najstarszych w Polsce elementów infrastruktury wsparcia przedsiębiorczości. Podejmowane przez nie inicjatywy są skierowane m.in. do przedsiębiorców rozpoczynających działalność gospodarczą i do młodych osób. Zamierzeniem jest zachęcenie ich do prowadzenia własnej działalności i wspieranie aż do momentu uzyskania stabilności rynkowej (tzw. program inkubacji przedsiębiorczości). Inkubatory przedsiębiorczości zwiększają konkurencyjność regionu, przyczyniają się do zmniejszania bezrobocia oraz wspierają innowacyjność (*Inkubatory*).

Parki technologiczne (parki naukowe) ukierunkowane są na rozwój i wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw. Udzielają przedsiębiorcom wsparcia w zarządzaniu transferem technologii, prowadzą usługi z zakresu doradztwa w tworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw oraz szkolenia dotyczące własności intelektualnej (*Portal*).

biorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (EU programme for the Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises – COSME).

⁵ Regionalne Centra Innowacji i Transferu Technologii (RCiTT) – jednostki powoływane przez uczelnie lub instytuty Polskiej Akademii Nauk w celu sprzedaży bądź nieodpłatnego przekazywania do gospodarki wyników badań i prac rozwojowych prowadzonych wewnątrz instytucji (Prawo o szkolnictwie wyższym); mogą to być też inne podmioty posiadające stałe umowy z uczelniami lub instytutami PAN na ich obsługę w zakresie transferu technologii i komercjalizacji wiedzy.

Inicjatywy społeczne

Zdaniem Moniki Staszewicz i Katarzyny Jurzysty inicjatywy społeczne obejmujące ochronę praw autorskich, poprawę bezpieczeństwa w środowisku elektronicznym i handel elektroniczny należą do najczęstszych obszarów działań związanych z ochroną własności intelektualnej (Staszewicz, Jurzysta, 2012, s. 174). Akcje związane z promowaniem, uświadamianiem, edukowaniem dzieci i młodzieży w zakresie prawa autorskiego prowadził dziennikarz Hirek Wrona. W 2010 r. w ramach współpracy ze Związkiem Producentów Audio-Video i Narodowym Centrum Kultury zainicjował on projekt „Bądź świadomy” – jego głównym założeniem, poza edukacją, jest budowanie świadomości prawnej wśród dzieci i młodzieży oraz podnoszenie poziomu wiedzy użytkowników komputerów (Staszewicz, Jurzysta, 2012, s. 174). Projekt edukacyjny „Bądź świadomy” jest kontynuacją akcji „Bądź oryginalny”, rozpoczętej w maju 2006 r. przez H. Wronę. W projekt zaangażowały się: Związek Producentów Audio-Video (*O nas*), Business Software Alliance, Fundacja Ochrony Twórczości Audiowizualnej, jako członkowie założyciele Koalicji Antypirackiej, Stowarzyszenie Autorów ZAiKS oraz Stowarzyszenie Sygnał, we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej oraz Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Staszewicz, Jurzysta, 2012, s. 174). W ramach akcji „Bądź świadomy” odbyło się około 100 spotkań, w których udział wzięło około 15 tys. uczniów i studentów oraz ponad 550 nauczycieli. Założeniem projektu było poszerzanie wiedzy wśród młodzieży w zakresie bezpiecznego, świadomego i odpowiedzialnego korzystania z Internetu (Wrona, 2012).

Liczne działania edukacyjne ukierunkowane na walkę ze zjawiskiem plagiatów podjęła Fundacja im. Augustina-Jeana Fresnela. Jej celem jest „promowanie idei poszanowania praw autorskich i uczciwości intelektualnej oraz zasad uczciwości w polskim systemie szkolnictwa wyższego i nauce” (*Misja*). Fundacja jest organizatorem licznych seminariów i szkoleń, które mają na celu „poprawę jakości polskiego systemu edukacyjnego i wychowania młodzieży w duchu uczciwości i sprawiedliwości” (*Misja*). Realizowała projekty promujące wśród uczniów szkół średnich uczciwość w nauce: „Wieczór RDC o prawie autorskim i plagiatach”, „Plagiat zmorą wykładowców”, „Obrońcy własności intelektualnej” (*Aktualności*).

Zakończenie

Zmiana świadomości społecznej to proces długotrwały, wymagający celowych, systematycznych i przemyślanych działań edukacyjnych. Organizowanie kompleksowych szkoleń i akcji dotyczących ochrony praw własności intelektualnej przez różne podmioty (organy, instytucje państwowe, uczelnie, fundacje, ośrodki innowacji i przedsiębiorczości, projekty edukacyjne) ma znaczący wpływ na kształtowanie i stymulowanie postaw przedsiębiorczych. Prowadzi do rozwoju potencjału i zdolności innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw, ma wpływ na wzrost konkurencyjności firm. Inicjatywy doradcze i edukacyjne (konferencje, seminaria, spotkania) dla biznesu, naukowców i absolwentów uczelni zapewniają wsparcie w procesie zarządzania i wdrażania innowacji, wskazują możliwości finansowania działalności i badań oraz zapewniają dostęp do aktualnej oferty naukowo-badawczej.

Wydaje się, że dobrym pomysłem było wprowadzenie do programów nauczania w szkołach (także na uczelniach wyższych) tematyki związanej z ochroną praw własności intelektualnej. Podjęte działania edukacyjne przyczynią się do zwiększenia świadomości ochrony praw IP wśród uczniów i studentów, zaś zdobyte przez nich kompetencje z zakresu podstaw przedsiębiorczości i ochrony IP ułatwią im funkcjonowanie w gospodarce opartej na wiedzy. Także wiele innych inicjatyw (konferencje, szkolenia, warsztaty projekty) poszerzających świadomość społeczną i wspierających polskich naukowców i przedsiębiorców w świadomym zarządzaniu ich własnością intelektualną zapewne zaowocuje dobrymi praktykami.

Trudno w pełni odpowiedzieć na postawione wcześniej pytanie: Czy podejmowane inicjatywy zapewniają kompleksową edukację i sprzyjają poszanowaniu praw własności intelektualnej? Autorka nie dotarła do badań, których przedmiotem byłaby ewaluacja działań bądź analiza poziomu wiedzy w społeczeństwie w tym zakresie. Jedynym znanym autorce źródłem informacji, na podstawie którego można określić skuteczność podejmowanych inicjatyw – w odniesieniu do przedsiębiorców – są wyniki badań przeprowadzonych w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (PO IG), dotyczących ochrony własności intelektualnej⁶.

⁶ Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG) – rządowy dokument przyjęty przez Radę Ministrów 19 grudnia 2006 r. Jego autorem jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. PO IG jest jednym z 6 programów krajowych Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia. Finansowany jest z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (85%) oraz ze środków budżetu państwa (15%).

Autorzy przygotowanego w 2015 r. raportu końcowego *Ocena efektów PO IG w zakresie ochrony własności intelektualnej*, Adam Miller, Szymon Piotrowski i Anna Regulska, wskazali na wzrastającą tendencję udziału polskich przedsiębiorców w zgłaszanych i uzyskiwanych prawach do wynalazku, ale jednocześnie podkreślili, że wiedza przyszłych beneficjentów w kwestii ochrony własności intelektualnej była bardzo ogólna. Przedsiębiorcy słabo orientowali się w szczegółowych zagadnieniach związanych z uzyskiwaniem praw ochronnych, co wynikało z faktu, że realizację procesu ubiegania się o ochronę zlecali rzecznikom patentowym (Miller, Piotrowski, Regulska, 2015, s. 61). Autorzy *Oceny efektów PO IG...* zaznaczyli również, iż realizowane projekty dotyczące szerzenia wiedzy na temat korzyści wynikających z ochrony własności intelektualnej w przedsiębiorstwach wprawdzie przyczyniły się do popularyzacji tematu własności intelektualnej, ale tylko w zakresie praw ochronnych, jakimi są znaki towarowe, co znalazło wyraz w zwiększeniu zgłoszeń do urzędu patentowego (Miller, Piotrowski, Regulska, 2015, s. 107). Zatem

wsparcie bezpośrednie i pośrednie dla ochrony własności przemysłowej wzbogaciło wiedzę beneficjentów, przede wszystkim w zakresie ogólnych zasad funkcjonowania mechanizmu ochrony, zwłaszcza zagranicznej, która uchodzi za bardziej skomplikowaną. Natomiast beneficjenci nie zyskali dzięki wsparciu pogłębionej wiedzy na temat systemu ochrony własności przemysłowej (Miller, Piotrowski, Regulska, 2015, s. 112).

Najpowszechniejszą korzyścią wynikającą z posiadania praw ochronnych, jaką uzyskiwali przedsiębiorcy, było budowanie prestiżu firmy. Własność przemysłowa pozwalała na postrzeganie przedsiębiorstwa jako innowacyjnego (Miller, Piotrowski, Regulska, 2015, s. 117).

Niewątpliwie kluczowym narzędziem wspierania firm sektora MŚP są instytucje otoczenia biznesu (EEN, RCIiTT, inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne itp.), które oferują im usługi informacyjne, doradcze, szkoleniowe i pośredniczące w kontaktach handlowych. Za sprawą tych instytucji nastąpiła poprawa przepływu rozwiązań innowacyjnych – poprzez upowszechnianie stosowania prawa własności intelektualnej, w szczególności uzyskiwanie ochrony własności przemysłowej. Wśród przedsiębiorców zauważalny jest wzrost zainteresowania tematyką ochrony IP. Dowodem na to jest ich uczestnictwo w licznych szkoleniach praktycznych i warsztatach oraz korzystanie z projektów unijnych. Dzięki zdobytej wiedzy (nawet na poziomie podstawowym)

w zakresie ochrony IP wzrosła liczba zgłoszeń (patentów, praw ochronnych na wzory użytkowe oraz praw z rejestracji na wzory przemysłowe) składanych przez wnioskodawców za granicą.

Literatura

- Adamczak, A., Kruk, M. (2015). Ochrona własności intelektualnej jako przedmiot obligatoryjny w szkołach wyższych. *Zagadnienia Naukoznawstwa*, 51(3), 229–252. Pobrane z: <http://www.infona.pl> (20.05.2017).
- Aktualności. W: *Fundacja im. Augustina-Jeana Fresnela*. Pobrane z: www.fresnel.org.pl/news_index (20.05.2016).
- Bądź świadomy – czyli jak przestrzegać praw autorskich w Internecie. Pobrane z: <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/59492,Badz-swiadomy-Czyli-jak-przestrzegac-praw-autorskich-w-Internecie.pdf> (9.05.2017).
- Bigot, C. (2016) *Master Class PI A new product to improve SME's strategy*. Pobrane z: [http://documents.epo.org/projects/babylon/eponot.nsf/0/3ddf3008e8a8558f5c1257f9c005071c0/\\$FILE/3_Caroline__BIGOT_en.pdf](http://documents.epo.org/projects/babylon/eponot.nsf/0/3ddf3008e8a8558f5c1257f9c005071c0/$FILE/3_Caroline__BIGOT_en.pdf) (20.06.2017).
- Enterprise Europe Network. Pobrane z: <http://www.een.org.pl/index.php/o-nas.htm/> (9.05.2017).
- Fundacja im. Augustina-Jeana Fresnela. Pobrane z: <http://www.fresnel.org.pl/misja> (9.05.2017).
- Inkubatory przedsiębiorczości. W: *Portal Innowacji*. Pobrane z: http://www.pi.gov.pl/IOB/chapter_86467.asp (20.05.2017).
- Kotarba, W. (2012). *Ochrona własności intelektualnej*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej.
- Long, S. (2015). Building respect for IP: UK educations awareness raising initiatives. World Intellectual Property Organization advisory Committee on Enforcement WIPO/ACE/10/14. Pobrane z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/wipo_ace_10/wipo_ace_10_14.pdf (20.06.2017).
- Miller, A., Piotrowski, S., Regulska, A. (2015) *Ocena efektów PO IG w zakresie ochrony własności intelektualnej : raport końcowy*. Warszawa: WYG PSDB Sp. z o.o. Pobrane z: https://www.poir.gov.pl/media/11382/Raport_ocena_efektow_POIG_wlasnosc_intelektualna_wrzesien_2015.pdf (25.05.2017).
- Misja. W: *Fundacja im. Augustina-Jeana Fresnela*. Pobrane z: <http://www.fresnel.org.pl/misja> (9.05.2017).
- Nowacka, U. (2011). Kreowanie przedsiębiorczości intelektualnej. *Zeszyty Naukowe Instytutu Zarządzania i Marketingu*, 5, 159–172. Pobrane z: <http://dlibra.bg.ajd.czyst.pl:8080/dlibra/docmetadata?id=454&from=&diri>

- ds=1&ver_id=&lp=1&QI=ED4C1B789B0D9BC423CD754A70B99DB7-22 (10.05.2017).
- O nas. Historia. W: *Związek Producentów Audio Video. Projekt „Bądź świadomy”*. Pobrane z: <http://www.zpav.pl/onas/historia.php> (20.05.2017).
- Ożegalska-Trybalska, J. (2013). IP wobec wyzwań nowego rynku on-line. *Kwartalnik Urzędu Patentowego RP*, 2(15), 49–51.
- Parki technologiczne. W: *Portal Innowacji*. Pobrane z: http://www.pi.gov.pl/IOB/chapter_86460.asp (20.05.2017).
- Piekut, M. (2010). Innowacyjna przedsiębiorczość szansą rozwoju sektora MSP. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, (86), 41–54. Pobrane z: http://www.wne.sggw.pl/czasopisma/pdf/EIOGZ_2010_nr86_s41.pdf (20.05.2017).
- Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. Pobrane z: <http://www.parp.gov.pl/nasze-dzialania/> (10.05.2017).
- Portal Innowacji. Pobrane z: <http://www.pi.gov.pl/> (20.05.2017).
- Regionalne Centrum Innowacji i Transferu Technologii. Pobrane z: <https://www.innowacje.zut.edu.pl/> (9.05.2017).
- Salamonowicz, M. (2015). Prawo własności intelektualnej jako przedmiot na studiach prawniczych: zakres, metody i efekty akademickiego kształcenia. *Studia Prawnoustrojowe*, (28), 123–142. Pobrane z: http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Studia_Prawnoustrojowe/ (8.05.2017).
- Staszewicz, M., Jurzysta, K. (2012). Innowacyjność jako postulat całościowego uczenia się. *Rocznik Andragogiczny*, 19, 170–187. Pobrane z: http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/33042132/Rocznik_Andragogiczny_2012.pdf (25.05.2017).
- Szewc, A. (2013). Pozycja ustrojowa i zadania Urzędu Patentowego RP w ujęciu historycznym. *Kwartalnik Urzędu Patentowego RP*. Wydanie specjalne (5), 9–13.
- Urząd Patentowy RP. Pobrane z: <http://www.uprp.pl/> (20.05.2017).
- Wrona, H. (2012). Co to jest projekt „Bądź świadomy” i dlaczego to robię. W: *blog.wirtualnedia.pl*. Pobrane z: <http://blog.wirtualnedia.pl/hirek-wrona/post/co-to-jest-projekt-badz-swiadomy-i-dlaczego-to-robie/> (9.05.2017).
- Zakrzewski, P. (2013). O własności intelektualnej w Internecie. *Kwartalnik Urzędu Patentowego RP*, (2), 44–45.

Akty prawne

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (2012). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, poz. 977.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (2007). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, nr 164, poz. 1166.
- Uchwała nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020 (2012). *Monitor Polski*, poz. 882.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (2005). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, poz. 572.

Anna Wiktorska

The Centre for Patent and Normalisation-related Information
The Main Library
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
e-mail: annaw@zut.edu.pl

Initiatives which raise the awareness about the protection of the intellectual property rights in Poland

Abstract: Familiarity with the problems associated with the protection of intellectual property rights and the respect for somebody else's property constitute a key to the development of the economy. Due to the increasing role of intellectual property in social and economic life, there arose the necessity of a comprehensive programme of the education of children and young people and the support of scholars and entrepreneurs in this field. The article presents the activities which are engaged in Poland. These activities consist in the dissemination on a wide scale of the knowledge about the protection of intellectual property in the society – school education, higher education, support of entrepreneurs and various social initiatives.

Keywords: Innovativeness. Intellectual property. Patent-related information. Protection of intellectual property